

Андрій Басв

здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 053 «Психологія»

Науковий керівник: **Олена Диса**

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ УЯВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРО СВОЄ МАЙБУТНЄ В УМОВАХ КРИЗИ

Професійний розвиток особистості завжди ускладнюється непередбачуваними і некерованими подіями, що часто супроводжується розвитком станів тривоги і стресу, різкими змінами усього життєвого шляху, ламкою професійних планів і уявлень про майбутнє. У психологічних дослідженнях був відзначений факт однозначно негативного впливу втрати роботи на людину.

Час – один з важливих, але вкрай мало використовуваних резервів психічної організації особистості, її самореалізації в соціумі. У складних життєвих ситуаціях проблема «людина і час» актуалізується. У ситуації нестабільності людина по-іншому переживає час власного життя, переосмислює минуле, сьогодення і майбутнє, іноді втрачає відчуття часу, а значить, і цілі власного буття, що може бути одним із симптомів життєвої кризи.

У зв'язку з цим ми звернули увагу на особливості переживання часу власного життя особами, які в умовах пандемії COVID-19 знаходяться в умовах переживання кризи, пов'язаною з можливою втратою роботи. Дослідженням охоплені представники середнього та малого бізнесу, які знаходяться в умовах загрози втрати роботи та підприємців, які вже втратили роботу. Іншу групу складають особи, які мають стабільну роботу (працівники бюджетних організацій).

Об'єкт: процес переживання кризи, пов'язаної з втратою роботи

Предмет: уявлення про своє майбутнє в умовах кризи, пов'язаної з втратою роботи.

Мета: дослідити та порівняти особливості переживання часу власного життя особами, які заходяться в умовах кризи, пов'язаної з можливою втратою роботи та особами, які мають стабільну роботу.

Концептуальна гіпотеза: припущення про те, що переживання кризи втрати роботи впливає на процес планування та побудови власної майбутньої перспективи.

Емпіричні гіпотези:

1. Строки планування майбутнього різні у осіб, які мають постійну роботу і осіб, які переживають кризу, пов'язану з втратою роботи.
2. Існують особистісні передумови, які дозволяють особистості оптимально планувати своє майбутнє навіть в умовах професійної кризи.

Завдання:

1. Проаналізувати психологічну літературу з проблеми професійного розвитку особистості та професійної кризи, пов'язаної з втратою роботи.
2. Сформуванати комплекс методик для дослідження особистісних особливостей осіб, які переживають кризу, пов'язану з втратою роботи.
3. Провести порівняльний аналіз уявлень про своє майбутнє та особистісних особливостей у групи осіб, що мають стабільну роботу і осіб, які можуть її втратити.
4. Виявити залежність між плануванням майбутнього та особистісними особливостями.
5. Визначити особистісні передумови, які дозволяють особистості оптимально планувати своє майбутнє навіть в умовах професійної кризи.

Методи дослідження: з метою дослідження та порівняння особливостей переживання часу власного життя особами, які заходяться в умовах професійної кризи, пов'язаної з можливою втратою роботи та особами, які мають стабільну роботу було використано методи *теоретичного* аналізу, що дозволили висвітлити особливості професійної кризи, пов'язаної з втратою роботи.

Для перевірки гіпотез дослідження застосовано наступні *психодіагностичні* методики:

1. методика «Лінії життя» авторами якої є А.А. Кронік, Б.М. Левін, А.Л. Пажинтов;
2. Опитувальник «Рівня суб'єктивного контролю» (Дж. Роттер, адаптація Е. Ф. Бажина, Е. А. Голинкіна, Л. М. Еткінда).
3. Методика «СЖО» (Д.О. Леонт'єв)
4. «Діагностика рівня розвитку рефлексивності» (А.В Карпов)
5. «Шкала переживання часу» (Є.І. Головаха та А.А Кронік).

Наукова новизна дослідження полягає :

- у розширенні уявлення про психологічні механізми переживання професійної кризи, пов'язаної з втратою роботи;
- у поглибленні психологічних знань щодо взаємозв'язку переживання професійної кризи і побудови майбутньої перспективи;

Практична значущість роботи визначається у тому, що результати дослідження можуть бути використані психологами, соціальними працівниками для розробки програм роботи зі людьми, які знаходяться під загрозою втрати роботи та полегшення їх психоемоційного стану.

Висновки: Планування свого життя в умовах кризи, у тому числі пов'язаної з втратою, а також і з можливістю втрати роботи, може збуджувати в особистості різні моделі поведінки, які безпосередньо будуть відобража-

тись на подальшому житті залежно від її світогляду.

Якщо розглядати крайні моделі поведінки у однакових кризових і стресових умовах різні особистості можуть або прийняти на себе відповідальність за своє життя і зайняти активну життєву позицію (наприклад, змінити місце роботи, опанувати нову професію, здобути нові знання, уміння та навички), або здобути КППТСР, депресію та інші нервові розлади, подальшу відмову від відповідальності та подальше погіршення рівня свого життя, при цьому підвищення соціальної напруги і ще більшу деградацію соціуму.

1. Абульханова-Славская К.А. Личностная регуляция времени // Психология личности в трудах отечественных психологов. — СПб.: Питер, 2000. — С. 279 – 296.
2. Анцыферова Л.И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысление, преобразование ситуаций и психологическая защита // Психологический журнал. — 1994. — № 15. — С. 3 – 19.
3. Болотова А. К. Человек и время в познании, деятельности, общении / А. К. Болотова. — М. : Изд. Дом ГУ-ВШЭ, 2007. — 283 с.
4. Бойко Г.В. Трансформація уявлень про себе в умовах кризи, пов'язаної з втратою роботи/ Автореф. Дис... канд. Психол. Наук.. 19.00.01. — загальна психологія, історія психології — К., - 2006. — 17с.
5. Василюк Ф.Е. Психология переживания. — М.: МГУ, 1984. — 200 с.
6. Вірна Ж.П. Переживання самотності в умовах втрати роботи // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. С.Д.Максименка. Т. VII.— К., 2005. — Вип. 6. — С. 70 – 75.
7. Дмитриева М.В. Исследование ценностно-смысловой сферы безработных // Ежегодник Российского психологического общества. Методы психологии. — Т.3. — Вып.2. — Ростов-на-Дону, 1997. — С. 83 – 84.
8. Карпова Н.Л. Изменение смысловых жизненных ориентаций — изменение линии жизни // Мир психологии. — М. – Воронеж, 2001. — №2. — С. 61 – 64.
9. Минигалиева М.Р. Смена профессии — критическая жизненная ситуация // Психология зрелости и старения. — 2002. — № 1(17). — С. 153 – 167.
10. Пилипенко Н.М. Адаптація особистості до життєвої кризи // Журнал практикуючого психолога. — 2000. — Вып.6. — С. 140 – 147.
11. Розенова М.И. Психосемантические аспекты отношения ко времени. Автореф. Дис. канд. психол. наук.— 19.00.01 — Общая психология, история психологии. — М., 1998. — 20 с.
12. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: структурно-генетичний підхід / Автореф. Дис. докт. психол. наук. 19.00.01 — Загальна психологія; історія психології. — К., 1994. — 48 с.